

Jadrové zbrane Ruska v kontexte vojny na Ukrajine

Martin Brezina

Na štvrtý deň „špeciálnej vojenskej operácie“ na Ukrajine uviedol ruský prezident Vladimir Putin jadrové zbrane do „osobitného režimu“, čo vo svete vyvolalo veľkú dávku neistoty z ďalšieho možného vývoja bezpečnostnej situácie. Viacerí vojenský a bezpečnostní experti konštatujú, že použitie jadrových zbraní Ruskou federáciou je vysoko nepravdepodobné a ide len o formu jadrovej diplomacie, resp. politiku jadrového odstrašovania. Zároveň ale dodávajú, že sa nedá úplne vylúčiť ani táto možnosť.

Jadrové hlavice, jadrové nosiče

Ruské jadrové sily pozostávajú zo strategickej triády – nosičov jadrových hlavíc. Triádu tvoria interkontinentálne balistické rakety, nukleárne ponorky s balistickými raketami a strategické letectvo (ťažké bombardéry). Tie Rusko neustále modernizuje a zároveň vyvíja nové typy nosných systémov.

Presný počet jadrových zbraní vo svete nie je známy, nakoľko každá krajina drží presné údaje v utajenom režime. Podľa odhadov FAS (Federation of American Scientists, 2022) by ich vo svete ale mohlo byť až okolo 12 700. Hoci sa množstvo jadrových zbraní v Rusku od konca studenej vojny významne znížilo, ich celkový súčasný počet sa odhaduje na približne 6000 tisíc hlavíc, pričom viac ako 1 500 hlavíc je rozmiestnených na raketách a bombardéroch.

Tabuľka č. 1: Odhadované zásoby jadrových hlavíc vo svete

	ROZMIESTNENÉ STRATEGICKÉ (A)	ROZMIESTNENÉ NESTRATEGICKÉ (B)	REZERVY (C)	VYRADENÉ (D)	CELKOVÝ INVENTÁR (E)
RUSKO	1588	0	2889	1500	5977
USA	1644	100	1964	1720	5428
FRANCÚZSKO	280	n.a.	10	0	290
ČÍNA	0	?	350	0	350
UK	120	n.a.	60	45	225
IZRAEL	0	n.a.	90	0	90
PAKISTAN	0	n.a.	165	0	165
INDIA	0	n.a.	160	0	160
KĽDR	0	n.a.	20	0	20
SPOLU	~3,632	~100	~5,708	~3265	~12,705

a hlavice rozmiestnené na medzikontinentálnych raketách a na základniach ťažkých bombardérov

b hlavice rozmiestnené na základniach s operačnými systémami krátkého dosahu

c hlavice neumiestnené na nosičoch/odpaľovacích zariadeniach, ale v skladoch

d vyradené, ale stále neporušené hlavice čakajúce na demontáž

e zahŕňa kategórie (a) až (d)

Zdroj: FAS, 2022

Rusko neustále modernizuje a vyvíja nosiče jadrových zbraní.

Nukleárny arzenál v pohotovosti

Dňa 27.2.2022 uviedol ruský prezident Vladimir Putin jadrové zbrane do „osobitného režimu“, pričom tento krok odôvodnil údajnými agresívnymi vyhláseniami lídrov členských krajín Severoatlantickej aliancie na adresu Ruska. Jeho nariadenie vyvolalo vo svete obavy, že napätie okolo ruskej invázie na Ukrajinu by mohlo viesť k použitiu jadrových zbraní.

Obavy z „osobitného režimu“ pramenia aj z toho, že sa tento termín nevyskytuje v žiadnom z verejne dostupných strategických materiálov Ruska. Podľa niektorých analytikov Putinove rozhodnutie uviesť jadrové zbrane do „osobitného režimu“ by mohlo spôsobiť zmenu v systéme velenia a riadenia, čo by umožnilo rýchlejšiu komunikáciu s ruskými strategickými raketovými silami, pokiaľ by sa Rusko snažilo zvýšiť úroveň pohotovosti alebo pripraviť zbrane na použitie. Pentagón oznámil, že nezaznamenal žiadne zmeny v súvislosti s uvedením ruských jadrových síl do „osobitného režimu“.

Odstrašenie ako súčasť zahraničnej politiky

V prvom rade je potrebné poznamenať, že jadrové odstrašovanie sa vykonáva nepretržite v čase mieru, v období bezprostrednej hrozby agresie a v čase vojny až do začiatku používania jadrových zbraní. Tento druh jadrovej „diplomacie“ sa používa tak v Rusku, ako aj v členských štátoch NATO s jadrovým potenciálom (primárne USA). Jadrové zbrane sa uvádzajú do pohotovosti niekoľkokrát do roka a sú bežnou súčasťou výcviku. Preto je možné považovať Putinove prehlásenie o uvedení jadrových zbraní do stavu vysokej pohotovosti osobitného režimu skôr za akt psychologickej vojny.

Jadrový kufrík – kto má prst na spúšti?

V Spojených štátoch amerických, podobne ako aj v Rusku, má oprávnenie vydať rozkaz k použitiu jadrových zbraní iba prezident. Na rozdiel od USA je však systém v Rusku podľa dostupných informácií viacúrovňový. Prvým človekom, ktorý by vydal rozkaz, je ruský prezident. Prostredníctvom jadrového kufríka, známeho ako „Čeget“, ktorý má neustále pri sebe, sa pripojí do siete systému velenia a riadenia strategických jadrových síl. Povestný červený gombík, ktorým by došlo k okamžitému odpáleniu rakiet, sa však v kufríku nenachádza. Je v ňom ale ukryté zariadenie, ktorého aktiváciou dôjde k vyslaniu príkazu (autorizačných kódov) na zahájenie takejto operácie smerom k veleniu strategických raketových síl. Podobné zariadenia majú ešte k dispozícii minister obrany a náčelník generálneho štábu. Odpálenie rakiet prebehne len vtedy, ak príkazy, resp. potvrdenia, prídu zo všetkých troch „Čegetov“. K testovaniu „Čegetov“ dochádza aspoň raz do roka, kedy ich držiteľia spoločne vykonávajú odpaľovanie cvičných rakiet a zasahovanie falošných cieľov.

Čo hovoria ruské strategické dokumenty

Ruská federácia má sprístupnené dva základné dokumenty, ktoré pojednávajú o jadrovej deterencii, resp. o podmienkach použitia jadrových zbraní: „Stratégia národnej bezpečnosti Ruskej federácie“ a „Základné princípy štátnej politiky Ruskej federácie v oblasti jadrového odstrašovania“. Existuje ešte tretí dokument, ktorý túto oblasť čiastočne spomína, tzv. „Vojenská doktrína zväzového štátu“. Ten ale upravuje iba vojensko-politickú a vojensko-ekonomickú spoluprácu Ruska a Bieloruska.

Experti sa iba dohadujú, čo môže znamenať osobitný režim.

Rozkaz prezidenta Ruskej federácie k použitiu jadrových zbraní nestačí.

Primárnym dokumentom z hľadiska národnej bezpečnosti je „Stratégia národnej bezpečnosti Ruskej federácie“. Popisuje národné ciele, strategické priority, ciele a úlohy štátnej politiky v oblasti zabezpečenia bezpečnosti a dlhodobého udržateľného rozvoja. Okrajovo sa dokument venuje aj problematike jadrového odstrašovania.

Problematika jadrového odstrašovania je komplexne rozpracovaná v dokumente „Základné princípy štátnej politiky Ruskej federácie v oblasti jadrového odstrašovania“. Tento dokument jasne uvádza štyri prípady, v ktorých je Rusko oprávnené použiť jadrové zbrane:

1. ak protivník zasiahne Rusko jadrovou raketou;
2. v prípade použitia jadrových zbraní alebo iných druhov zbraní hromadného ničenia protivníkom na území Ruska a (alebo) jeho spojencov;
3. v prípade útoku na kritickú infraštruktúru, ktorý ochromí ruské jadrové odstrašujúce sily;
4. v prípade agresie voči Rusku a jeho spojencom, ktorá ohrozuje existenciu samotnej krajiny aj bez použitia jadrových zbraní (t.j. s použitím konvenčných zbraní).

Eskaláciou k deeskalácii

Podľa vyššie zmieneného dokumentu Rusko neuvažuje nad preventívnym použitím jadrových zbraní počas konvenčných konfliktov. Ostáva ale otázne, či by eskalovalo k použitiu jadrových zbraní, ak by prehrávalo konvenčnú vojnu. V dokumente sa píše, že politika jadrového odstrašovania „*zaručuje ochranu suverenity a územnej celistvosti štátu, odrádzajúc potenciálneho protivníka od agresie proti Ruskej federácii a (alebo) jej spojencom a v prípade vojenského konfliktu – má zabrániť eskalácii nepriateľských akcií a viesť k ich ukončeniu za podmienok prijateľných pre Ruskú federáciu a (alebo) jej spojencov.*“ Niektorí analytici sa nazdávajú, že práve táto pasáž v závislosti od jej výkladu pripúšťa použitie jadrových zbraní v konvenčnej vojne, pokiaľ jej vývoj nebude priaznivý pre Rusko. Tento potenciálny vývoj hrozby použitia jadrových zbraní pri nepriaznivom vývoji konfliktu pre RF nazvali „eskaláciou k deeskalácii“.

Pokiaľ sa bude Ruská federácia pridržať svojich strategických materiálov, jadrový útok na Ukrajinu je prakticky nereálny. Hypoteticky by sa Rusko mohlo uchýliť k použitiu jadrových zbraní v prípade, ak by boli na Donbase použité druhou stranou chemické alebo biologické zbrane. V poslednej dobe sa v médiách často spomína možný chemický útok ruskej armády. Rusko naopak hovorí o laboratóriách na biologické zbrane na území Ukrajiny, ktoré majú byť tiež cieľmi ich útokov. V prípade, že by došlo k chemickému alebo biologickému útoku pod falošnou vlajkou na Donbase, resp. na území samozvaných separatistických republík, s ktorými má Ruská federácia uzavreté zmluvy o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci, a ktorých účelom je aj spoločná ochrana hraníc, by mohlo Rusko zahájiť jadrovú „odvetu“ v súlade s ich strategickými dokumentami.

Časti ruských strategických dokumentov v oblasti použitia jadrových zbraní nechávajú široký priestor pre interpretáciu.

V súčasnej situácii je jadrový útok nepravdepodobný.

Tento scenár je ale iba hypotetický a veľmi nepravdepodobný, keďže detonácia jadrovej hlavice na Ukrajine by mala katastrofálny dopad zo zdravotného, ako aj z environmentálneho hľadiska aj na samotné Rusko. V prvom rade by však takýto krok bol spúšťačom pre tretiu svetovú vojnu, na vedenie ktorej Rusko nemá prostriedky a s najväčšou pravdepodobnosťou ani záujem.

Článok vyšiel v upravenej verzii v rezortnom časopise **Obrana 06/2022**.

Materiál prezentuje názory autora a Analytického útvaru MO SR, ktoré nemusia odzrkadľovať oficiálne názory a politiky Ministerstva obrany SR. Cieľom výstupov AÚ je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti obrannej a bezpečnostnej politiky štátu. Práca neprešla jazykovou úpravou.